

УДК 811:37.018.43:004

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.32.2.8>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

CURRENT TRENDS IN THE IMPLEMENTATION OF DISTANCE EDUCATION IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Костенко Н.І.,

orcid.org/0000-0002-6810-9104

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальних технологій, завідувач кафедри соціальних технологій

Вінницького соціально-економічного інституту

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Турчин А.І.,

orcid.org/0000-0002-1690-8967

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Рачковський О.В.,

orcid.org/0000-0001-6743-3845

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземної філології та перекладу

Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

Пряницька В.Б.,

orcid.org/0000-0001-6710-5227

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу

Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

Шумейко Л.В.,

orcid.org/0000-0003-2410-3867

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземної філології та перекладу

Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

У статті визначаються сучасні тенденції впровадження дистанційної освіти під час викладання іноземної мови. Визначено, що використання технологій дистанційного навчання підвищує та покращує ефективність навчального процесу, що значною мірою залежить від підготовки викладачів до проведення дистанційного навчання та готовності студентів навчатися онлайн. Обґрунтовано, що дистанційна освіта – це форма здобуття знань і вмінь на відстані шляхом інформатизації з використанням усіх технологій навчання. Розглянуто основні переваги та недоліки дистанційної освіти. Зазначено, що більшість методів, які використовуються з допомогою Інтернету, розподіляються на дві основні групи: самостійне навчання з використанням наданих матеріалів та дистанційне навчання через спілкування з викладачем за допомогою сучасних засобів комунікації: вебінари, Skype-конференції, Zoom, онлайн-сесії через електронну пошту, мобільний обмін повідомленнями. Охарактеризовано інтерактивний ресурс LearningApps.org, який передбачає застосування навчальних інтерактивних модулів для використання у навчальному процесі. Звернуто увагу на використання під час дистанційної освіти мультимедійних засобів. Акцент зроблено на сучас-

ному і досить потужному засобі навчання іноземної мови, а саме Веб-квести. Веб-квести – це проблемне завдання, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси мережі Інтернет. Зауважено, що досить інтенсивно впроваджується та дуже добре себе зарекомендував під час дистанційної освіти метод проєктів. Основною метою методу проєктів є інтеграція професійної підготовки з різних навчальних дисциплін для встановлення більш міцних міжпредметних зв'язків, а також для більш тісної взаємодії теорії з практикою в педагогічній діяльності. Аргументовано, що досить активно в систему дистанційної освіти впроваджується метод кейсів. Метод кейсів виступає засобом підвищення ефективності формування у студентів умінь та навичок ділового спілкування.

Ключові слова: дистанційна освіта, здобувачі вищої освіти, методи, інтернет-технології, інтерактивні технології.

The article identifies current trends in the implementation of distance education in teaching a foreign language. It is determined that the use of distance learning technologies increases and improves the efficiency of the educational process, which largely depends on the preparation of teachers for distance learning and the readiness of students to study online. It is substantiated that distance education is a form of acquiring knowledge and skills at a distance through informatization using all learning technologies. The main advantages and disadvantages of distance education are considered. It is noted that most of the methods used via the Internet are divided into two main groups: self-study using the materials provided and distance learning through communication with the teacher using modern means of communication: webinars, Skype conferences, Zoom, online sessions via e-mail, mobile messaging. The interactive resource LearningApps.org is characterized, which provides for the use of interactive learning modules for use in the educational process. Attention is drawn to the use of multimedia in distance education. The emphasis is placed on a modern and quite powerful tool for teaching a foreign language, namely WebQuests. Web quests are a problematic task for which information resources of the Internet are used. It is noted that the project method is being implemented quite intensively and has proven itself very well in distance education. The main purpose of the project method is to integrate professional training in various disciplines to establish stronger interdisciplinary links, as well as to interact more closely with theory and practice in teaching. It is argued that the case study method is being introduced into the distance education system quite actively. The case method is a means of increasing the effectiveness of developing students' business communication skills.

Ключові слова: distance education, higher education students, methods, Internet technologies, interactive technologies.

Постановка проблеми. Питання впровадження дистанційного навчання у викладання іноземних мов та визначення сучасних тенденцій набуває сьогодні все більшої актуальності. Особливо в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення в нашу країну країни-агресора викладачі почали активно впроваджувати дистанційне навчання. Вивчення іноземної мови та досягнення високого рівня в ній забезпечує можливість орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі, знаходити інформацію, пов'язану з професійною діяльністю та впевнено спілкуватися з іноземними фахівцями, адже володіння іноземною мовою розширює можливості та допомагає повноцінно інтегруватися у світову спільноту. Для багатьох це стає передумовою успішної кар'єри та запорукою успіху.

Використання технологій дистанційного навчання підвищує та покращує ефективність навчального процесу, що значною мірою залежить від підготовки викладачів до проведення дистанційного навчання та готовності студентів навчатися онлайн. Не менш важливим для ефективного навчального процесу в умовах дистанційного навчання є науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив визначити, що проблематикою впровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій у ЗВО займалися: А. Андрєєв, В. Кухаренко, Є. Полат, О. Рибалко, А. Хуторський.

Особливості впровадження та розвитку дистанційної освіти визначали: Г. Рамбле, Д. Кіган, А. Кларк, М. Томсон – серед зарубіжних науковців та О. Андрєєв, Г. Козлакова, В. Олійник – серед вітчизняних.

Ж. Аношкіна, В. Дугарциренова, А. Назаренко присвятили свої роботи проблематиці впровадження дистанційного навчання під час викладання іноземної мови. Проте не є дослідженими сучасні тенденції впровадження дистанційного навчання під час вивчення іноземної мови.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення сучасних тенденцій впровадження дистанційної освіти під час викладання іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Активне впровадження дистанційної освіти в навчальний процес спочатку в умовах пандемії коронавірусу, пізніше в умовах повномасштабної війни, а також у зв'язку з інтеграцією до європейського освітнього простору є перспективним та надзвичайно актуальним напрямком розбудови сучасної вищої освіти.

Про дистанційне навчання в Україні говорять з початку 2000 року. Того ж року Міністерство освіти України затвердило концепцію розвитку дистанційного навчання в Україні. Згідно з цією концепцією, дистанційна освіта розглядається як форма навчання, що має бути рівноцінною з денною, вечірньою, заочною та екстернатною формами навчання. Вона реалізується переважно за допомогою технологій дистанційного нав-

чання. Тобто можемо зазначити, що дистанційна освіта дає можливість отримати необхідну освіту і знання на відстані від навчального закладу, використовуючи освітні технології та різні засоби комунікації.

У Законі України «Про вищу освіту» зазначається, що дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

В. Кухаренко розглядає дистанційне навчання як форму здобуття знань і вмінь на відстані шляхом інформатизації з використанням усіх технологій навчання. Також науковець вважає, що дистанційне навчання являє собою сукупність інформаційних технологій, з допомогою яких здобувач вищої освіти отримує основний обсяг матеріалу завдяки інтерактивній взаємодії, під час якої є присутньою самостійна робота студентів, контроль та оцінювання знань, умінь і навичок з боку викладача [2, с. 42].

М. Гупал пише, що дистанційне навчання – це синтетична, інтегральна, гуманістична форма навчання, яка базується на використанні широкого спектру традиційних і нових інформаційних технологій та їх технічних засобів, які використовуються для постачання навчального матеріалу, його самостійного вивчення, діалогового обміну між викладачем і студентом, причому процес навчання у загальному випадку некритичний до їх розміщення в просторі і в часі, а також до навчального закладу [3, с. 370].

Аналіз наукових джерел дозволив визначити, що науковці у своїх дослідженнях виділяють переваги та недоліки дистанційної освіти.

Так, наприклад, С. Шумаєва серед переваг дистанційного навчання виокремила наступні:

- посилення зацікавленості у власній освіті;
- збільшення обсягу доступної інформації;
- отримання можливості спілкування з професіоналами, однодумцями, консультування у фахівців високого рангу;
- збільшення евристичної складової навчального процесу;
- зростання інтенсивності навчання;
- поліпшення психологічного настрою;
- скорочення терміну засвоєння матеріалу;
- можливість отримання освіти незалежно від віку, соціального стану, часу та місця перебування [4].

В свою чергу науковиця Л. Лимар виокремила ряд недоліків:

1. Абсолютна залежність організації процесу навчання від стану мережі Інтернет та технічних засобів. Відсутність з'єднання Інтернету чи несправний гаджет унеможливорює роботу онлайн.

2. Психологічна неготовність студентів і викладачів до такого формату занять.

3. Низький рівень інформаційно-технічної освіти викладачів.

4. Контроль за академічною доброчесністю.

5. Практичне навчання студентів фахових спеціальностей асоціюється з практичними заняттями-лабораторними та семінарськими заняттями, які потребують обладнання, а також практики.

6. Наявне негативне ставлення до дистанційного навчання як такого, що не забезпечує належний рівень освіти.

В умовах дистанційної освіти викладачі іноземної мови почали пошук методів та засобів для того, щоб забезпечити якомога якісніше навчання студентів.

Більшість методів, які використовуються з допомогою Інтернету, можна розділити на дві основні групи: самостійне навчання з використанням наданих матеріалів та дистанційне навчання через спілкування з викладачем за допомогою сучасних засобів комунікації: вебінари, Skype-конференції, Zoom, онлайн-сесії через електронну пошту, мобільний обмін повідомленнями тощо [5].

Загальна ефективність дистанційного навчання залежить від низки факторів:

- використання нових і традиційних технологій навчання;
- ефективності та можливості зворотного зв'язку;
- ефективності викладання та взаємодії між тим, хто навчається, і тим хто викладає;
- ефективності використовуваних методів і професіоналізму викладача;
- особистої мотивації того, хто навчається [6].

Дуже популярними серед викладачів іноземної мови є інтерактивні ресурси навчання. Особливу увагу науковців привертає інтерактивний ресурс LearningApps.org, який передбачає застосування навчальних інтерактивних модулів для використання у навчальному процесі. Викладачам пропонуються спеціальні шаблони для створення вправ зі своїми мовленнєвими контентом (включаючи аудіо- та відеофайли) та їх інтеграції до сценарію навчання (мовленнєвих) (Choose the right item, Match the pictures with the words, Fill in

the gaps, etc.); умовно-мовленнєвих та мовленнєвих (Make up a dialogue (or Put the lines in the right order) etc.). Цей інтерактивний додаток містить завдання різного ступеня складності для будь-якого рівня володіння іноземною мовою. Вкладка My classes дозволяє організувати самостійну роботу в окремих групах [7].

Наступним дієвим методом навчання іноземної мови в умовах дистанційної освіти є використання мультимедійних засобів. Методичні переваги навчання іноземній мові за допомогою мультимедійних засобів свідчать, що цей метод має більший ступінь інтерактивного навчання, дає можливість обирати темп та рівень завдань, покращує швидкість засвоєння граматичних конструкцій та накопичення словникового запасу. Також до технічних переваг цього методу можна віднести можливість використання інтерактивних відео- та аудіо роликів при навчанні усному мовленню. Демонструючи схеми, фото та малюнки за тематикою мовного спілкування, реалізується принцип наочності. Запровадження мультимедійних технологій створює умови для інтерактивного спілкування, що на сьогоднішній день є найважливішою складовою навчального процесу. Використовуючи мультимедійні технології викладач може подати інформацію в абсолютно новій та ефективній формі, зробити її більш повною, цікавою та наближеною до тематики спілкування, що вивчається. Мультимедійні засоби дозволяють задіяти майже всі органи чуття студентів, поєднуючи друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіозапис, створюючи «віртуальну реальність» справжнього спілкування. Доведено, що застосування мультимедійних матеріалів та комп'ютерних мереж скорочує час навчання майже втричі, а рівень запам'ятовування через одночасне використання зображень, звуку, тексту зростає на 30–40 відсотків [8, с. 137].

Сучасним і досить потужним засобом навчання іноземної мови на сьогоднішній день є використання Веб-квестів.

Веб-квести – це проблемне завдання, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси інтернету. Це формат заняття, орієнтований на розвиток пізнавальної, пошукової діяльності, під час якого значна частина інформації здобувається через ресурси Інтернету. Вперше модель Веб-квесту була представлена викладачем університету Сан-Дієго Берні Доджем у 1995 році. Сьогодні ця технологія використовується як найбільш вдалий спосіб використання Інтернету на заняттях [3, с. 372].

Технологія Веб-квесту має практичну значимість:

- формується і проявляється комунікативна компетенція;
- можливе оцінювання рівня сформованості компетентностей;
- у студентів формується мовна компетентність у вирішенні проблем, відбувається освоєння способів діяльності [3, с. 372].

Характерні особливості Веб-квесту, що відрізняють його від інших технологій:

- 1) попереднє визначення ресурсів, в яких є інформація, необхідна для розв'язання проблем;
- 2) визначення порядку дій, які має виконати студент для одержання необхідного результату;
- 3) обов'язковий перелік тих знань, умінь і навичок, яких можуть набути студенти після виконання Веб-квесту;
- 4) визначення критеріїв оцінки виконаних завдань [3, с. 372].

Досить інтенсивно впроваджується та дуже добре себе зарекомендував під час дистанційної освіти метод проєктів.

Основна мета методу проєктів – інтегрувати професійну підготовку з різних навчальних дисциплін для встановлення більш міцних міжпредметних зв'язків, а також для більш тісної взаємодії теорії з практикою в педагогічній діяльності. Виховна цінність методу проєктів полягає у використанні самостійної проєктувальної діяльності студентів як важливого засобу їх професійного становлення та формування таких особистісних якостей, таких як працездатність, цілеспрямованість, креативність, комунікативна культура [9, с. 15].

Закордонні науковці вважають, що метод проєктів дозволяє вирішити наступні методичні завдання: актуалізувати міжпредметні зв'язки у процесі навчання; більш повно реалізувати взаємозв'язок теорії та практики в навчально-професійній діяльності; підвищити рівень засвоєння знань і умінь; підвищити активність студентів як суб'єктів навчального процесу, підсилити роль самоосвіти, самонавчання, саморозвитку; цілеспрямовано формувати професійну компетентність [10].

До головних особливостей методу проєктів відносяться: інтегрованість, проблемність і контекстність. Інтегрованість означає оптимальний синтез концепцій засвоєння знань і теорій, що склалися у системі освіти. Проблемність характеризує проблемний характер методичних задач, що розв'язують студенти. Контекстність означає інтеграцію навчальної, наукової та практичної діяльності майбутніх фахівців [11].

Досить активно в систему дистанційної освіти впроваджується метод-кейсів. Метод кейсів виступає засобом підвищення ефективності формування у студентів умінь та навичок ділового спілкування. В основі кейс-технології лежить ідея інтегративності, яка розуміється як можливість і необхідність врахування й об'єднання в цілісній технології навчання наступних найістотніших вимог: активізації пізнавальної діяльності студентів, застосування індивідуальних і групових форм роботи, розвиток автономності студентів, моделювання професійного спілкування, поєднання комп'ютера з іншими засобами навчання [9, с. 16].

Однією з основних особливостей роботи з діловими ситуаціями є їхній широкий міждисциплінарний характер. Займаючись аналізом конкретної ділової ситуації, студенти мають осмислити матеріал, запропонований у кейсі, самостійно виявити проблему та запропонувати її вирішення. Таким чином, забезпечується розвиток самостійності та ініціативи, вміння орієнтуватися у широкому колі питань, пов'язаних із різними аспектами професійної діяльності [12].

Навчання ділового спілкування з використанням кейс-технології потребує розвитку таких професійно-комунікативних умінь, як:

- вміння сприймати та оцінювати інформацію, що надходить у вербальній та невербальній формі;
- вміння проводити діагностику та аналіз проблеми;
- вміння формулювати та логічно будувати висловлювання з дотриманням норм мови;
- уміння брати участь у дискусії;
- вміння брати участь в ухваленні колективного рішення [13].

Отже, до переваг дистанційного навчання можна віднести: можливість підлаштувати темп навчання під власні потреби, виявлення зон розвитку студентів, можливість багаторазового перегляду навчального матеріалу, зниження розумового та фізичного навантаження та розвиток навичок самонавчання (навчання вчитися).

Однак, окрім переваг, існують і певні недоліки впровадження дистанційного навчання в освітній процес. До них належать: обмеження безпосереднього соціального спілкування, гаджетизація життя та зменшення кількості годин, відведених на практику, що більш-менш можна вирішити за допомогою впровадження сучасних методів навчання та засобів Інтернету.

Висновки. Отже, провівши дослідження поставленої проблематики можемо зробити наступні висновки:

1. Використання дистанційної освіти під час викладання іноземної мови є значним кроком вперед у навчанні студентів, які в сучасних умовах не можуть відвідувати заняття та здобувати свої знання традиційним шляхом.

2. Цілеспрямована організація викладання іноземної мови з урахуванням вищезазначених сучасних методів і технологій сприяє підвищенню мотивації та пізнавальної активності студентів закладів вищої освіти, розвитку їх творчих здібностей та вмінню орієнтуватися в інформаційному просторі сучасних іноземних мов, а також набуттю досвіду міжкультурної комунікації. Сучасні цифрові та комп'ютерні технології, що використовуються в практиці викладання іноземних мов, також індивідуалізують процес навчання, створюють умови для самоосвіти та саморозвитку, формують іншомовну комунікативну компетентність майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII: станом на 27.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B5+%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F#Text>
2. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХПІ», «Торсінг», 2002. 320 с.
3. Гупал М. О. Тенденції розвитку дистанційного навчання при вивченні іноземної мови. *Молодий вчений*. 2020. № 5 (81). С. 368–373.
4. Шумаєва С. П. Тенденції розвитку дистанційного навчання іноземних мов у закладах середньої та вищої освіти Америки та провідних Європейських країн. *Збірник наукових праць*. 2019. Частина третя. С. 101–110.
5. Maksymchuk, B., Gurevych, R., Matviichuk, T., Surovov, O., Stepanchenko, N., Opushko, N., Sitovskiy, A., Kosynskiy, E., Bogdanyuk, A., Vakoliuk, A., Solovyov, V., & Maksymchuk, I. (2020a). Training Future Teachers to Organize School Sport. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 12(4), 310–327. <https://doi.org/10.18662/rrem/12.4/347>
6. Palamarchuk, O., Gurevych, R., Maksymchuk, B., Gerasymova, I., Fushtey, O., Logutina, N., Kalashnik, N., Kylyvnyk, A., Haba, I., Matviichuk, T., Solovyov, V., & Maksymchuk, I. (2020). Studying Innovation as the Factor

in Professional Self-Development of Specialists in Physical Education and Sport. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 12(4), 118–136. <https://doi.org/10.18662/rrem/12.4/337>

7. Фридрих І. І. Методика викладання англійської мови в умовах дистанційного навчання. *Академічні візії*. 2023. Випуск 16. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/226>

8. Чередніченко Г. А., Шапран Л. Ю., Куниця Л. І. Мультимедійні технології у процесі викладання дисципліни «іноземна мова» у вищих технічних навчальних закладах. *Наукові записки. Серія: Педагогіка. Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка*. 2011. № 4. С.134–138.

9. Почуєва, В. В. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов. *Colloquium-journal*. 2023. № 16 (2023). С. 15–16.

10. Erica Baker, Breanna Trygg, Patricia Otto, Margaret Tudor, Ph.D. and Lynne Ferguson Project-based Learning Model, Relevant Learning for the 21st Century, Pacific Education Institute, 2011. URL: www.pacificeducationinstitute.org

11. Richards, J. C. *Communicative Language Teaching Today*. New York: Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 136 p.

12. Davis, C. & Wilcock, E. Teaching materials using case studies. UK Centre for Materials Education, Higher Education Academy. 2006. URL: <http://www.materials.ac.uk/guides/casestudies.asp>

13. Garvin, D. Participant-centered learning and the case method: A Case study teacher in action. Harvard Business School. 2004. URL: http://Garvin, 2004/multimedia/pcl/pcl_1/start.html